

BLOK ARTYKUŁÓW POŚWIĘCONYCH XXI KONFERENCJI NAUKOWEJ PIG-PIB I TARGÓW KIELCE

„Kamień w złożu, krajobrazie i architekturze” Kielce, 08.04.2016

Konferencja naukowa „Kamień w złożu, krajobrazie i architekturze” towarzyszy targom kamieniarskim SALON KAMIENIA w ramach Ogólnopolskich Targów Materiałów Budowlanych Mieszkań i Wyposażenia Wnętrz – DOM. Jest ona organizowana przez Oddział Świętokrzyski PIG-PIB i Targi Kielce w Centrum Targowym w Kielcach od 1996 r. Charakteryzuje się dużą różnorodnością poruszanej tematyki, obejmującej zagadnienia związane z występowaniem złóż surowców budowlanych w Polsce i na świecie, ich wydobyciem oraz praktycznym zastosowaniem. Są również omawiane problemy wpływu eksploatacji tych kopalni na środowisko i krajobraz, a także aspekty geoedukacyjne czynnych i nieczynnych kamieniołomów oraz obiektów architektonicznych.

W XXI edycji konferencji wzięło udział 105 osób z centralnej i południowej Polski. Wygłoszono jedenaście referatów o bardzo zróżnicowanej tematyce – od występowania trapów bazaltowych na świecie i zastosowania bazaltu w budownictwie, przez surowce skalne w architekturze starożytnego Rzymu i rolę „marmuru błogosławionej Salomei” w sakralnych detalach architektonicznych Małopolski (Bromowicz & Figarska-Warchoł, 2016), po technologie wykorzystywane współcześnie w eksploatacji surowców węglanowych w kopalni Trzuskawica (Góry Świętokrzyskie). Scharakteryzowano złoża łupków krystalicznych Dolnego Śląska (Stańczak, 2016) oraz piaskowców dolnojurajskich północno-zachodniego obrzeżenia Gór Świętokrzyskich. Omówiono również wpływ gipsów na kształtowanie krajobrazu Poniądzia. Przedstawiono walory edukacyjne głązów narzutowych Drawieńskiego Parku Narodowego (Górska-Zabielska, 2016) oraz możliwości wykorzystania lokalnego kamienia jako produktu geoturystycznego w projektowanym Geoparku Chęcińsko-Kieleckim.

Cytowane powyżej prace są zamieszczone w tym wydaniu Przeglądu Geologicznego.

Fakt organizacji SALONU KAMIENIA właśnie w Kielcach ma swoje uzasadnienie w tradycjach kamieniarskich regionu świętokrzyskiego, sięgających X w. Wówczas zaczęto wznosić pierwsze kamienne budowle sakralne, wykorzystując wapienie pińczowski i piaskowce dolnojurajskie. Rozkwit kamieniarstwa przypadł tu na XVI w. i pierwszą połowę XVII w., a związany był z powstawaniem renesansowych rezydencji oraz barokowych kościołów. W okresie tym prężnie działały ośrodki kamieniarskie w Szydłowcu i Kunowie, bazujące na lokalnych złożach piaskowców dolnojurajskich. Swoją rozkwit przeżywał również ośrodek chęciński pozyskujący wapienie dewońskie o dużych walorach dekoracyjnych, zwane marmurami chęcińskimi lub świętokrzyskimi, z okolicznych łomów na Górze Zamkowej, Zelejowej czy Rzepce. Wydobywano także zlepieniec permski na Irzmańcu (obecnie Czerwona Góra). W okresie renesansu intensywnie rozwijał się ośrodek pińczowski,

bazujący na neogeńskim wapieniu pińczowskim. Kolejna faza intensyfikacji wydobycia i przeróbki surowców budowlanych miała miejsce w XIX w., kiedy to Stanisław Staszic pełnił funkcję generalnego dyrektora Wydziału Przemysłu i Kunsztów Królestwa Kongresowego. Góry Świętokrzyskie stały się wówczas częścią Staropolskiego Okręgu Przemysłowego, zwanego także Zagłębiem Staropolskim. Surowce skalne (piaskowce) z rejonu Kunowa były wykorzystywane nie tylko do rozbudowy dużych miast Polski, lecz również zakładów przemysłowych (np. w dolinie rzeki Kamiennej) i twierdz obronnych w Modlinie i Dęblinie. W Chęcinach otwarto zakład przeróbki marmurów. Powstanie kolei dąbrowskiej pod koniec XIX w. znacząco przyczyniło się do zwiększenia produkcji elementów budowlanych w ośrodku szydłowieckim. W tym samym czasie rozwinęło się na skalę przemysłową wydobycie triasowych piaskowców w rejonie Tumlina. W okresie międzywojennym wydobycie piaskowców dolnotriasowych i dolnojurajskich koncentrowało się w północnej części regionu świętokrzyskiego, między Mniowem na zachodzie a Podolem na wschodzie. Po drugiej wojnie światowej, w związku z odbudową kraju po zniszczeniach wojennych, gwałtownie wzrosło zapotrzebowanie na surowce skalne zarówno na kruszywa, jak i kamienie bloczne oraz dekoracyjne. Powstały również duże cementownie i zakłady wapiennicze, na potrzeby których rozpoczęła się intensywna eksploatacja wapieni oraz margli górnodewońskich i górnojurajskich. Ostatni impuls w przemyśle wydobywczym jest związany z rządowym programem budowy dróg szybkiego ruchu i autostrad po wejściu Polski do Unii Europejskiej.

Region świętokrzyski jest dziś ważnym w kraju okresem eksploatacji surowców skalnych, wykorzystywanych w szczególności w budownictwie i drogownictwie. O jego znaczeniu decyduje występowanie złóż o dobrych parametrach geologiczno-górnicznych i dobrej jakości kopaliny oraz korzystne, ze względów transportowych, położenie w centrum kraju. Wydobycie kamieni budowlanych i związane z nimi dziedziny przemysłu mają znaczący udział w gospodarce regionu świętokrzyskiego.

Obecnie, w regionie świętokrzyskim, czynnych jest kilkadziesiąt większych i mniejszych kamieniołomów, w których są eksploatowane głównie wapienie i dolomity środkowo- i górnodewońskie, wapienie górnojurajskie oraz piaskowce górnokambryjskie, dolnodewońskie, dolnotriasowe i dolnojurajskie; w niecce nidziańskiej natomiast – wapienie neogeńskie.

Największe wydobycie mają złoża wapieni i dolomitów dewońskich – na kruszywa budowlane i drogowe – we wschodniej (Budy, Piskrzyn, Wszachów), centralnej (rejon Łagowa, Józefka) i południowo-zachodniej (Kowala Mała i Jaźwica) części Gór Świętokrzyskich. Takie samo znaczenie mają wapienie jurajskie (złoża rejonu Morawicy

i Celin). Intensywnie są eksploatowane złoża piaskowców kwarcytowych Bukowa Góra (dewon) i Wiśniówka (kambr), dostarczające kamieni łamanych oraz surowca do produkcji materiałów ogniotrwałych. Na mniejszą skalę, w postaci bloków i kamienia łupanego są wydobywane piaskowce triasowe (rejon Suchedniowa i Tumlina) oraz jurajskie (Śmiłów, Szydłowiec, Żarnów), występujące w kilkudziesięciu złożach w północnej części regionu. Wapienie bloczne, określane zazwyczaj jako marmury świętokrzyskie i wykorzystywane do produkcji bloków, płyt oraz kamiennych

elementów budowlanych, są eksploatowane w Bolechowicach i rejonie Morawicy. Natomiast złoża blocznego wapienia pińczowskiego (tzw. pińczaka) w ostatnich latach straciły na znaczeniu i wydobywanie z nich jest minimalne. Kamienie łamane i bloczne z regionu świętokrzyskiego od dłuższego czasu stanowią około 35% ogólnej ilości tego surowca wydobywanego w kraju.

*Anna Fijałkowska-Mader, Jerzy Gągol,
Jan Urban, Ewelina Bąk & Dorota Giełżecka-Mądry*



Urwiska kwarcytowe pod szczytem Maliśćak (Chorwacja). Fot. P. Migoń